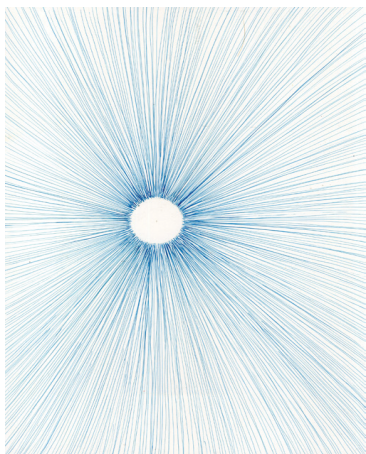

Takřka na dotek. Poznámka o svitu hvězd inspirovaná výstavou Habimy Fuchs

Příroda dokáže být půvabnou, krásnou či vznešenou, leč zdá se, že jen s jistým sebezapřením svolí být jemnou a delikátní. Snad jen za cenu zranitelnosti, pomíjivosti či zániku propůjčuje svým tvorům a výtvorům křehkou eleganci, jež v sobě dokáže snoubit trpělivost s prchavostí či truchlení se smířením. Příznačně mluvíme především o pozůstatcích či fosiliích. O kresebných kostrách odumírajícího listoví. O minuciózních strukturách korálových útesů. O tkanivu pavučin. O křivkách opuštěných lastur či o spirálách odevzdaných květenství. Jako by sám kosmos byl poslušen evangelia a „skryl tyto věci před moudrými a rozumnými, a zjevil je maličkým“ (Matouš 11:25).

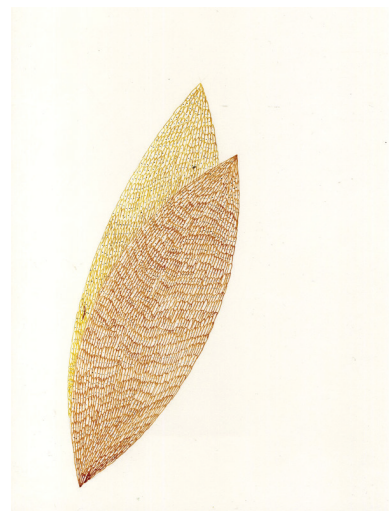
Jedna z těchto maličkých věcí však přesto vyniká nad ostatními a opět příznačně se ve své nenápadnosti zjevila hvězdáři. „Jaká šťastná náhoda!“ zvolá Johannes Kepler, marně se snažící splnit neřešitelné zadání a věnovat svému příteli dar, jež by byl stejně tak pozoruhodným jako nicotným. Jenže i ti nejnepatrnější tvorové jsou až podezřele blízcí monstrům a tak se celý podnik zdá ztraceným, alespoň do chvíle, než „chlad srazil vodní páry, vytvořil sníh a několik vloček spadlo“ na Keplerův kabát. „Všechny byly šestcípé s ochmýřenými paprsky. [...] Jsou menší než kapka vody, přesto mají vlastní tvar. To je přece vhodný dárek pro milovníka ničeho. Navíc je důstojným dárkem od matematika, který nic nemá a nic nedostává, neboť padá z nebe a je *podobná hvězdám*“ (O šestcípé sněhové vločce, 1611). Nebude trvat dlouho a Kepler spatří v geometrické struktuře vločky celý vesmír, vločka je však hvězdám podobná ještě z jednoho důvodu. Stejně jako hvězdy je především optickým fenoménem; dotykem roztaje zpět na vodu, jako by se vracela do kosmického kapalného stavu „propastné tůně“ (Genesis 1:2).

Zatímco vločky nepřežijí trocha slunce, hvězdy jsou zuřivými stálicemi, řeknete si. Není však jejich svit, navzdory vši své velkoleposti, nakonec něčím podobně jemným a delikátním? Hvězdné nebe tak může nakrásně připomínat „terasy“ či „ohňostroje“ světél, zdá se však, že nás vábí především ty hvězdy, jež se ocitají na samotné hranici preludu. Od našeho zasněženého hvězdáře nemusíme chodit daleko; nekonečná mysl Giordana Bruna je sice oslněna myriádami kosmických sluncí, nakonec však směřuje především k „nesmírně vzdáleným hvězdám“, prosvítajícím coby novoplatónské bludičky přes pomezí temnoty (Večeře na popeleční středě, 1584). I Galilea Galilei budou přitahovat zejména „davy [hvězd] unikající přirozenému zraku, až je to stěží k uvěření“ (Hvězdný posel, 1610), kterážto obsese se ponese i pozdějšími pozorovatelskými deníky jednoho z otců moderní astronomie Williama Herschela. Tato a podobná díla jsou doslova prosycena samo o sobě nenápadným důrazem na sotva patrný svit hvězd, vystupujících z černých „krajů naprosté pustoty“ coby indexy astronomického neznáma. Jinými slovy: mají-li hvězdy dostát svému jménu, musí být hvězdami nedokonavě vzdálenými.

Není pak nasnadě, že svit hvězd setrvale uniká i rukám umělců? Obrazů nebes známe jistě mnoho; jen velice málo malířů však dokázalo či se alespoň pokusilo zachytit hvězdné nebe takové, jaké jej skutečně vidíme. Ponechme teď stranou spor o to, co to vlastně znamená vidět (správně či realisticky). Faktem zůstává, že i ten nejnepatrnější nános barvy až příliš asociuje matnou zkušenost tělesného otisku a tak světlo hvězd – svit dálavy odepřený karteziánským konečkům prstů, o nichž hovořil Diderot – na každém plátně nutně zatuhne do příliš těžkého fleku. O výtvarném uchopení hvězd ostatně leccos vypovídá, že dosáhlo svého mimetického maxima tehdy, když se věnovalo skvrnám na slunci.

Stejně tak o jemnosti hvězd leccos prozrazuje jistý banální stejně jako podivuhodný kontrast. Pokud bychom hledali pomyslný negativ fenoménu hvězd nad našimi hlavami, našli bychom jej v meteor(it)u, „padající hvězdě“, již astronomie odmítala přiznat kosmický charakter až do konce 18. století. Z dobrého důvodu: jasný záblesk tolik příbuzný záři hvězd se přes noc změní v neprůhledný chladný kámen, zarytý do pozemské hlíny, a meteorit si tak troufá zamořit kosmickou čistotu asociacemi geologického násilí, vulgaritou pozemských vyvřelin či ohavností pozemských sutin a špíny. Jen ať jsou hvězdy druhými slunci s tisíci vlastních oběžnic, jako by se neslo astronomickou Evropou; svit hvězd nechť však cestuje čistým prostorem, jehož vytříbenosti vládne čistá matematika a tedy žádné nedisciplinovaně poletující smetí.

Co to má vše společného s výstavou Habimy Fuchs? Pakliže nějaká kvalita prostupuje jejím dílem, je to právě ona jemnost a delikátnost, o které byla řeč výše. Přijmeme-li starou tezi, že umění přírodu zdokonaluje či dokonce dotváří a završuje, můžeme totiž stejně tak dobře říci, že dokáže doslova *odčinit* její mnohdy nemilosrdnou krásu a násilnou vznešenost. Tuš a hlína budiž její krví a „tělem, které se za nás vydává“. Jemná kresba tak má moc vykoupit termonukleární dravost hvězd a *inkarnovat* do svých paprsků trpělivost a delikátnost jejich svitu, bez obětí dokáže tkát jemné sítě pavučin či bez tlení a smrti zachytit kostry listoví. Citlivé ruce sochařky dokáží uhníst dobrotivé geologické útvary bez ničivých zemětřesení či vytvořit křehké objekty, jež se dotekem nerozsypou. „The Great Ocean Continuously Creating“, příznačně začínající v den úplňku, tak budiž výstavou na téma křehkosti, kde příroda dostává šanci být nežnou a palčivost slunce překlápí v kresebný lunární svit.

V Praze 10. listopadu 2019

Ondřej Váša

SV/T